

РЕЦЕНЗИЯ

от професор д-р Росица Александрова Пенкова – СУ „Св. Кл. Охридски“

на материалите, представени за участие в конкурс (ДВ, бр. 24/16.03.2018 г.) за заемане на академичната длъжност „професор“ на **Софийския университет „Св. Кл. Охридски“** по област на висше образование: 1. Педагогически науки; професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по чужд език – български)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, брой 24/16.03.2018 г. за нуждите на Департамента за езиково обучение при СУ „Св. Кл. Охридски“, като кандидат участва доц. д-р Светозара Александрова Халачева

1. Със заповед № РД 38-235/18.04.2018 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ на Софийския университет по област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по чужд език – български), обявен за нуждите на Департамента за езиково обучение.

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат: доц. д-р Светозара Александрова Халачева от СУ „Св. Кл. Охридски“

Представеният от доц. д-р Светозара Александрова Халачева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Кандидатката доц. д-р Светозара Александрова Халачева е представила списък от общо 56 научни труда. Приемат се за рецензиране 21 научни труда, които са приложени - 1 монография, 9 научни статии, 9

доклада от международни и национални научни конференции, 1 видеоучебник и 1 учебно помагало (електронни ресурси).

Материалите са прецизно систематизирани и са представени за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“.

Доц. д-р Светозара Александрова Халачева е директор на Департамента за езиково обучение при СУ „Св. Кл. Охридски“ от 2016 г. до настоящия момент, като организира и управлява дейността, свързана с обучението на чуждестранни студенти. Отговаря за научноизследователската дейност и управлява финансовия ресурс на департамента, който е на самоиздръжка.

Повече от 30 години доц. д-р Светозара Халачева работи в Департамента за езиково обучение и последователно заема академични и ръководни длъжности. Научните ѝ интереси са в областта на лингвистиката и методиката на обучението по български език като чужд, електронното и дистанционното обучение. Има опит в теорията и практиката на провеждането на изпити по български език на чуждестранни студенти.

Работи по национални и международни проекти в областта на обучението по български език като чужд. Участва с научни доклади в национални и международни конференции.

Председател е на Изпитния борд на АЛТЕ в ДЕО. Участва в изготвянето на нови варианти на Стандартизирания тест по български език като чужд. Член на редколегията на „Годишник на Департамента за езиково обучение“.

2. Високата оценка на учебно-педагогическата дейност и на подготовката на кандидатката за длъжността „професор“ може да бъде аргументирана с професионалната ѝ ангажираност и компетентното ѝ отношение към работата със студентите, с високото качество на електронния учебник и на помагалото по български език като чужд. Научноизследователската ѝ дейност по международни и национални проекти също е пот-

върждане на професионалните възможности на доц. д-р Светозара Халачева във връзка с научната област и професионалното направление на конкурса. Работата с учители по български език от българските общности в чужбина разширяват обхвата на *учебно-педагогическата дейност* на кандидатката.

Високата ми оценка на научната и научно-приложната дейност на доц. д-р Светозара Халачева е резултат от анализа на научните трудове и установените приноси в теоретичен и практически план.

В представените за участие в конкурса 21 публикации, 9 от които самостоятелни труда, се концептуализират алтернативи за електронно обучение по български език като чужд и се открояват специфики на дистанционното обучение на чужденци и на българи в чужбина. Систематизират се научните знания в областта на съвременния български книжовен език, както и на методиката на обучението по български език като чужд и се предлагат ценни методически решения. Научните статити и докладите от научни конференции, учебникът и учебното помагало подпомагат пряко обучението.

Ценен труд за методиката на обучението по български език като чужд е представената монография „Съвременни подходи при обучението по български език на чужденци и на българи в чужбина“. На съвременния етап в езиковото обучение вече не е необходимо самоцелно натрупване на знания, а прилагане на нови образователни форми, които развиват способностите на обучаваните за активно и успешно участие в реална комуникация. Тази тенденция определя и актуалността на интерпретираната проблематика в монография на Светозара Халачева.

Въз основа на теоретично осмисляне на особеностите на дистанционното обучение по български език като чужд за общи цели, авторката откроява основни етапи на учебния процес. Прави сравнителен анализ на структурата на урока при традиционната присъствена форма и при дистанционното обучение. Акцент се поставя върху възможностите на дистанционните форми. Като се основава на „принципите за раздробяване и обработване на информацията“, Светозара Халачева характеризира

учебното съдържание, като подкрепя твърденията си с примери за учебни модули. Изтъква разлики при прилагане на системата от упражнения за развиване на рецептивните комуникативни умения. Подбират се и се систематизират известни в световната практика модели, като се отделя внимание и на подкрепящата роля на преподавателя в процеса на обучение.

С приносни елементи може да се оценят предложените във втора глава електронни дидактически материали в обучението по български език като чужд. В постановъчната част на тази глава се формулират основни изисквания към съдържанието и техническите характеристики на електронните материали. Последователно се представят задачи за усвояване на езикови знания и за изграждане и развиване на комуникативни умения. Овладяването на езикови знания се свързва предимно с лексикални и граматични упражнения.

С практическа стойност са представените материали, свързани с четирите типа дейности – четене и писане, слушане и говорене. Както е известно, комуникативните цели на чуждоезиковото обучение изискват комплексен подход към речевите дейности и лингвистичните факти. Всяко явление в езика се усвоява не само за себе си, а от гледна точка на неговото значение и структура в речта. Много правилно авторката се спира в тази глава на процесите на говорене и слушане, писане и четене. Предложените задачи позволяват на обучаваните да възприемат и предават свързана реч в конкретни ситуации.

Една от най-важните задачи пред чуждоезиковото обучение е създаването на необходимите предпоставки обучаваните да бъдат подготвени да общуват свободно с представители на различни възрасти, професии. Тази подготовка не е свързана единствено с натрупване на определен речников запас и съответен брой граматични структури, а търси пътища за овладяване на езика като средство за общуване. В обучението по чужд език се формират и развиват комуникативни умения, необходими на обучаваните за свободно използване на езика в устна и писмена форма. Напълно основателно в труда на Светозара Халачева намират място дейностите, свързани с устното общуване. Слушането стои в основата на

развиване на другите видове речеви дейности. Предложените от авторката идеи за изграждане на уменията за слушане дават възможност на обучаваните да осъществяват отделни стъпки, свързани с тълкуване на значението на думи, на ситуации, поставяне на въпроси и задачи, насочващи вниманието за слушане и разбиране на цялостния текст. Говоренето е продуктивна дейност, която успешно се осъществява, ако се извършва целенасочена лексикална работа. Предложените от авторката електронни ресурси позволяват в процеса на говорене да се развиват и уменията за самоконтрол на речта, за редактиране на лексикални и граматични грешки.

Писменото общуване също намира място в монографията на Светозара Халачева. Развиването на уменията за четене е неделима част от по-общата задача, да се формира и развие интерес към четенето. В съвременните условия, когато младите хора изпитват непрекъснато въздействието на телевизията, киното, интернет, е изключително важно да се формира у тях нагласа за четене. Ето защо особено ценни са задачите за четене с разбиране, представени от авторката, които насочват работата върху текста към фактическото съдържание и причинно-следствените връзки, към общия смисъл и средствата за информация.

В трета глава на монографията вниманието се насочва към използване на възможностите на дистанционното обучение за изучаване на български език в българските общности в чужбина. Включването на този въпрос в труда на Халачева оценявам като много важен и актуален момент, който се определя от: 1) ситуацията на многоезичие и межкултурна комуникация, в която живеят и учат младите българи в чужбина; 2) стремежа да се намери баланс между овладяването на официалния език на страната (английски, френски, немски) и на книжовния български език; 3) от стремежа към разпространяване на българските духовни ценности и разширяване на стопанските връзки с други народи. Значимостта на проблематиката дава основание на авторката да потърси методически решения във връзка с овладяването на средствата на езика. Специално внимание се обръща и на квалификацията на учителите.

Практическо значение има и представеният в края на труда примерен модел на електронен дистанционен курс по български език като чужд.

3. Представените изследвания в научните статии и доклади може да се разпределят в няколко тематични блока:

- а) Обучението по български език като чужд
- б) Дистанционно обучение и електронни ресурси
- в) Анализ на факти и явления в българския език
- г) Комуникативен подход, езикова компетентност
- д) Обучение по български език на български деца, живеещи в чуж-

бина

Обучението по български език като чужд се анализира в статии и доклади (№ 8, №12, №14, №19). В статиите се представя изследователска работа, която е насочена към съдържанието и обема на лексикално-граматичния минимум, необходим за сертифициране на знанията по български език като чужд – равнища А1, А2, В1. Разглеждат се методи на семантизация на лексиката от гледна точка на теорията за значението на думата като сложен семантичен комплекс. Акцент се поставя върху комуникативните умения, които се развиват у обучаваните при работа с автентични текстове. Прави се преглед на процеса по присъединяване на ДЕО към Асоциацията на европейските тестови центрове.

Дистанционното обучение и използването на електронни ресурси в обучението по български език като чужд се разглежда в голяма група от статии и доклади (№ 3, № 5, № 10, № 15, № 16 и № 18 от списъка на публикациите). Търсят се предимствата на информационните технологии в обучението по български език, за да се повиши мотивацията за учене. Предлагат се възможности за оптимално използване на съвременните технологии. Авторката обосновава необходимостта да се използват мултимедийните проекти, да се създава дигитална среда в процеса на обучение. В статиите анализът е насочен към овладяване на морфосинтактични характеристики на научния стил и подготовката на чуждестранните студенти за основния курс на обучение във висши училища. Ак-

центрира се върху връзката между обучението по математика и по български език на чуждестранни студенти в Департамента за езиково обучение. Представят се възможностите на платформата Moodle за оптимизиране на това обучение. С голяма практическа стойност и в двете статии са разнообразните упражнения и текстове за овладяване на конкретен езиков материал.

В трите доклада проличава научноизследователската работа на Светозара Халачева по научни проекти. Анализират се целите на проекта, свързани с: разработване на уеббазирани образователни модули. Представят се резултати от изследването в три направления: - специфика на електронните ресурси; обучение на преподаватели; тестване на учебните материали. Коректно се представят емпирични данни от тестване на чуждестранни студенти, за посещаемост на отделните модули. Представят се и електронни ресурси, които са част от праговите тестове по български език в ДЕО, както и от годишния изпит на чуждестранните студенти в департамента.

Анализ на езикови факти и явления се прави в няколко статии (№ 4, №6, №7, №9 от списъка на публикациите). Изследва се употребата на евфемизми в някои български вестници от началото на 21 век, анализира се връзката между обучението по математика и по български език на чуждестранни студенти в Департамента за езиково обучение. Представят се възможностите на платформата Moodle за оптимизиране на това обучение. Засяга се въпросът за неологизмите в българския език за периода 2011-2013 г. Диференцират се уместните от неуместните употреби на неологизми. Изследват се наименованията на лекарственото растение *седефче* в руския и в българския език.

Комуникативен подход, езикова компетентност – в този тематичен блок се включват научна статия и доклад (№ 11 и № 17 от списъка на публикациите), в които авторката проучва комуникативни стратегии в контекста на комуникативната парадигма на съвременното езиково обучение. Акцент се поставя върху характеристиката на езиковата компетентност и културната компетентност. Анализират се

комуникативните умения, необходими за постигане на всяко равнище на владеене на чужд език по Общата европейска езикова рамка. Като особено съществен момент тук трябва да се отбележи определянето на тематичната специфика на текстовете за равнищата А2 и В1 при обучението по български език като чужд.

Обучението по български език на български деца, живеещи в чужбина, се анализира в статия № 21. Проличават търсенията на Светозара Халачева за обновяване на методите на обучение, които намират решения, предложени в монографията на авторката.

Важен аспект в научно-приложната дейност на доц. д-р Светозара Халачева е разработването на електронен учебник и учебно помагало за обучение по български език като чужд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. д-р Светозара Александрова Халачева, отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Кандидатката в конкурса е представила достатъчен брой научни трудове, публикувани след заемане на академичната длъжност „доцент“. В публикациите има оригинални научни и приложни приноси, като част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени в чужбина. Теоретичните разработки имат практическа приложимост, тъй като са пряко ориентирани към обучението по български език като чужд.

Постигнатите от доц. д-р Светозара Александрова Халачева резултати в преподавателската и научноизследователската дейност, **напълно** съответстват на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и анализиране на значимостта и съдържащи се в тях научно-приложни приноси, убедено давам своята **положителна** оценка и препо-

ръчам на почитаемото Научно жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на ФНПП за избор на доц. д-р Светозара Александрова Халачева на академичната длъжност „професор” на СУ „Св. Кл. Охридски” по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...(Методика на обучението по чужд език – български).

02.08.2018 г.
София

Изготвил рецензията:
Проф. д-р Росица Пенкова